

СВІТОВИЙ ДОСВІД КОРЕКЦІЙНОЇ ДОПОМОГИ ДОРОСЛИМ ОСОБАМ З ІНТЕЛЕКТУАЛЬНИМИ ПОРУШЕННЯМИ В ЦЕРКОВНОМУ СЕРЕДОВИЩІ

У статті на основі аналізу теоретичних джерел з філософії, теології, медицини, спеціальної психології та корекційної педагогіки визначено суть, зміст, процес та особливості роботи церкви як інституції допомоги та опіки з метою відновлення та покращення психічного здоров'я тих осіб, які через низку психогенних, соматогенних та травмуючих причин опинились в ситуації втрати життєвих орієнтирів, розгубленості, самотності та потребують інтенсивної психокорекційної допомоги.

Виявлено психокорекційні та духовні можливості церковних інституцій, які здійснюють підтримку інтелектуального та душевного стану людини та забезпечують стабілізацію тих людей з особливими потребами, що втратили когнітивні здібності до самоконтролю та саморегуляції над власним життям, зокрема над поведінкою та орієнтацією в житті.

Ключові слова: інтелектуальні порушення розвитку, інтеграція, персоналізація, стабілізація, психологічний супровід, психологічна підтримка, психокорекційна допомога, реабілітація, церковне середовище.

Постановка проблеми. Психокорекційна допомога людям, які в силу фізичних, хімічних та психічних травм втратили можливості повноцінного проживання в соціумі та «прибилися» або звернулися за допомогою до християнської інституції, є сьогодні надзвичайно актуальною темою і потребує аналізу і системного підходу до її організації та надання. Адже життєва потреба у прихисті, їжі, лікуванні та опіці є реалізована церквою як в усіх країнах світу, так і в Україні зокрема, та набуває актуального значення для допомоги у скрутних ситуаціях. Дослідження присвячене особливостям допомоги, супроводу та підтримки дорослих осіб з інтелектуальними порушеннями розвитку в церковних закладах та інституціях, які представлені в міжнародних документах, науковій та методичній літературі. Спираючись на аналіз науково-методичних літературних джерел можемо виділити наступні аспекти роботи з вищеназваною категорією осіб, зокрема, духовний супровід, психологічна, психотерапевтична та корекційна підтримка, медична, фізична та соціальна реабілітація. В США, Франції, Німеччині, Польщі, Україні різними церковними установами створено будинки підтриманого проживання та центри соціальної адаптації дорослих людей з інтелектуальними порушеннями розвитку, осередки психокорекційної допомоги та реабілітації, спільноти підтримки, доми людей похилого віку, які дають можливість людині повноцінно жити в міру своїх особливостей чи нозологій. Тому, активізація наукових досліджень в галузі психокорекційної допомоги, аналіз та узагальнення поглядів вчених, методів, організації форм підтримки осіб з інтелектуальними порушеннями розвитку обумовлює актуальність нашого дослідження.

Аналіз досліджень і публікацій. У нашому дослідженні особливої уваги потребують теоретико-методологічні розвідки стану допомоги особам із інтелектуальними порушеннями, так як це становить основу і засади для формування системи допомоги дорослим з інтелектуальними порушеннями розвитку з метою осмислення етапів розвитку освітньо-реабілітаційних закладів та теоретико-методологічних засад створення структурно-функціональної моделі. Нами виділено такі основні підходи: І.Г. Єременка про принципи спеціальної дидактики, В.М. Синьова про корекцію інтелектуальних порушень (2007), В.І. Бондаря та М.О. Супруна про історичні засади розвитку корекційної допомоги неповносправних осіб, В.В. Нечипоренко та А.Г. Шевцова про ефективність реабілітаційних та виховних систем в закладах спеціальної освіти для учнів із порушенням інтелекту, О.П. Хохліна про корекційну спрямованість праці та Д.І. Шульженко про створення системи корекційних прийомів та застосування психологічних тренінгів для полегшення стану осіб, що страждають від шизофренії, аутизму та інших нозологій. Найбільш ефективний підхід для теоретичного підґрунтя нашого наукового пошуку в напрямку ідеї здійснювати корекційну допомогу особам із порушеннями інтелекту.

У ході проведення теоретико-методологічної частини дослідження, спираючись на праці учених

з церковного середовища, а саме: Едуарда Секвіна, який одним з перших розробив методики праці з особами інтелектуальними порушеннями розвитку, Анрі Бісоньє, що запропонував «педагогіку воскресіння», як будівництво якісних відносин, однієї з основних потреб людей з особливими потребами, Жана Ваньє, який в центрі своєї педагогічної концепції ставить людей з обмеженими можливостями, а навколо них збирає спільноту помічників і професіоналів, ми визначили такі сфери формування та розвитку діагностичної, освітньої та виховної системи, як корекційна і фізична реабілітація, психологічна, психотерапевтична і медична, підтримка, соціальний та духовний супровід.

На думку Д.І. Шульженко (2018), на практиці особливі освітні потреби таких осіб враховуються переважно стихійно, не задовольняються в достатньому обсязі і на належному якісному рівні з причин невизначеності оптимальних напрямів, форм їхнього суспільного навчання та виховання, труднощів у використанні адекватних методів та технологій освітньо-корекційної спрямованості тощо. Вчена зазначила, що психологічна корекція таких людей має на меті послаблення динаміки дизонтогенетичних проявів розумової відсталості та посилення комунікативних, когнітивних та регулятивних механізмів їхнього особистісного розвитку.

Мета статті полягає у аналізі досліджень, які стосуються наукового та практичного підходу до психокорекційної допомоги церквою дорослих осіб з інтелектуальними порушеннями розвитку, як і становлення системи та змісту роботи корекційно – реабілітаційних та підтримуючих центрів і закладів в церковному середовищі.

Виклад матеріалу дослідження. Стосунок до людей з особливими потребами, в тому числі і до осіб з інтелектуальними порушеннями розвитку мінявся з розвитком культури та цивілізації. Він визначався філософськими і соціальними поглядами, релігійними віруваннями, світоглядом, системами цінностей, а також звичаями і звичками, які переважали на даному етапі історичного розвитку. Беручи під увагу історичний контекст, можемо побачити різне відношення до неповносправних осіб, починаючи від ізоляції, виключення та дискримінації через сегрегацію до інтеграції та інклюзії (P. Perini, 2019, с. 12).

Зміна ставлення здорових людей до осіб з особливими потребами в християнському середовищі була і є пов'язана з вченням та діяльністю Ісуса Христа. Особливо важливими у цьому контексті є Його слів з Євангелії від Святого Матея у 25 розділі 40 вірші: «Істинно кажу вам: усе, що ви зробили одному з моїх братів найменших – ви мені зробили». Діяльність Ісуса Христа описана в Євангеліях та інших книгах Нового Завіту насамперед представляє Його як цілителя людської душі та тіла. Численні оздоровлення Ісусом хворих людей, особливо неповносправних: розслабленого (Лука 5: 17 – 26); сухорукого (Матей 12: 9 – 14); глухонімого (Марко 7: 31 – 37); сліпих (Марко 8: 22 -26; 10, 46 - 52), зосередженість Ісуса на людському стражданні, Його співчуття і милосердне споглядання стали прикладом і взірцем для багатьох християн в їх повному любові, милосердя та співчуття ставленні до хворих та страждаючих. Тому особливої уваги заслуговує дослідження досвіду роботи церкви в контексті допомоги неповносправним в історичному та релігійному аспектах.

В античну епоху домінуючим проявом ставлення до неповносправних була тотальна ізоляція і навіть, ідея природного відбору. Рекомендувалось здорових дітей віддавати в ясла, а гірших новонароджених підкидати або вбивати (Платон), заборонялось виховання дітей – калік (Аристотель), створювались нелюдські та безжальні умови для інвалідів, яких як непотрібні бур'яни треба було прибрати з суспільства, втопивши, скинувши з гір або віддавши диким тваринам на смерть (Лікурт Спартанський), інвалідів вбивалось, щоб відокремити нездатність від здоров'я (Сенека Молодший) (J.Szymański).

З розвитком християнства в країнах, де церква відігравала важливу роль, з плином часу стався своєрідний прорив в сприйнятті людей з особливими потребами. Оскільки християнство постійно закликало до любові ближнього і реалізацію спасіння вбачало в чиненні добрих діл в стосунку інших людей, особливо тих, хто потребував допомоги та підтримки поступово в церковному середовищі з'являються установи які були зосереджені на благодійній та соціальній підтримці. «*Pauper infirmus*» - вбогий хворий, стає окремою категорією осіб на яких скеровується турбота церкви, представлених каліками, кульгавими, сліпими, глухонімими, психічно хворими (Д. Бокадамо, 2018, с. 258).

Створюються благодійні установи, різноманітні притулки, до яких з бігом часу починають приймати також розумово неповносправних та психічнохворих. В античності та середньовіччі,

християнський підхід до підтримки та виховання своїх вірних, відзначається турботою про формування віри і моральних цінностей. Всі в тому числі і люди неповносправні мали право на спасіння тому праця церковних, благодійних установ була насамперед спрямована в цьому напрямку. Процес підтримки та допомоги людям особливої потреби християнство будує на принципі любові та милосердя. На жаль, в той час церква ще не брала під увагу інші важливі потреби неповносправних людей, а саме лікування, корекцію, виховання та підготовку до суспільного життя. І хоча в Східній Церкві, з'являються спираючись на ідеї Святого Василія Великого - «лікаря бідності» так звані «нові міста» - дома опіки для прочан, знедолених та хворих хворими (Д. Бокадамо, 2018, с. 259), а в Західній Європі утворюються притулки для хворих при монастирях (один з перших був заснований при монастирі згромадження братів Святого Олексія Божого в Кельні), організуються перші в Європі спроби психіатричного догляду (були приготовленні окремі кімнати в монастирях в Аквізграні, Пфорцгейм і Нюрнберзі, де разом проживали як неповносправні, так і душевнохворі), тим не менш ці починання охоплюють досить невелику кількість хворих та неповносправних що до існуючих тоді потреб (J.Szymański).

Починаючи з XVI століття можна зауважити шерех позитивних змін в області догляду та опіки людей неповносправних (особливо дітей). Велику увагу було приділено питанню поваги до людської гідності та потреб дитини-інваліда. Незважаючи на спроби догляду за розумово неповносправними, а в той час було важко відрізнити розумово неповносправних від психічно хворих, до кінця XVIII століття не було опрацьовано жодних організованих форм навчання таких дітей. Католицька Церква через своє духовенство проявляла велику активність в області діяльності на благо людей неповносправних. Видавались декрети і розпорядження, що зобов'язували єпископів піклуватися про лікарні, притулки, дома милосердя (більшість з яких в той час були парафіяльними або монастирськими установами) і здійснювати нагляд за їх діяльністю. Це була суттєва допомога, яка також включала в себе опіку над дітьми та молоддю з особливими потребами.

У країнах, що прийняли протестантизм, догляд за дітьми переймають на себе різноманітні релігійні об'єднання, благодійні асоціації, а також приватні особи під наглядом і контролем держави. Розпочався розвиток лікарняних закладів для дітей-сиріт, дітей-інвалідів та молоді в Німеччині, Швеції, Нідерландах та деяких кантонах Швейцарії (J.Szymański).

Велике значення для становлення спеціальної педагогіки мала діяльність Яна-Амоса Коменського, євангельського духовного, одного з чеських братів та піонера сучасної педагогіки. У своїй основній праці «Велика дидактика» він розробив ідею загального та обов'язкового навчання народу: «Всіх навчати всього», яке, як він вважав, повинно було охопити всіх без винятку дітей та молодь. Ця ідея відповідала сподіванням освітніх діячів Європи і тому числі України (Г. Антонюк, 2013, с. 5). Вказівки Яна Амоса Коменського про необхідність навчання також фізично і розумово неповносправних, в поєднанні з практикою догляду та виховання, організованою священиками, церковними та релігійними організаціями, є важливим етапом у розвитку християнської турботи про дитину з обмеженими можливостями (J.Szymański).

Французький католицький священик Шарль-Мішель Епе, будучи сурдопедагогом, першим систематично в рамках шкільної освіти, навчав глухих дітей, присвятивши майже 30 років свого життя педагогічній та виховній роботі з цією категорією неповносправних осіб. Після його смерті, його учень, співробітник та наступник священик Рош-Амбруаз Кюкюрро Сікар продовжував навчати дітей з вадами слуху, розробляючи нові методики і підходи.

Поширення освіти, особливо в середовищі людей з особливими потребами, виявило також освітні потреби розумово неповносправних дітей. В другій половині XIX століття з введенням в деяких країнах обов'язкової шкільної освіти з'являється необхідність створення цілої системи освіти для осіб з інтелектуальними порушеннями розвитку. Спочатку утворюються установи для дітей з найбільш помітними дефектами, тобто для глухих, сліпих і в тому числі для дітей з інтелектуальними порушеннями розвитку у глибокому ступені. Французький лікар та педагог Едуард Секвін був одним з перших, хто навчав та розробив методики роботи з дітьми, що мали когнітивні порушення розвитку у глибокому ступені.

У першій половині XX ст. значно зросла кількість благодійних товариств та організацій. Це було викликано припиненням розвитку соціальної діяльності з боку держав. Наприклад, в Польщі в 1934 році

було створено понад 1145 різних установ і організацій соціальної та підтримуючої спрямованості. Слід також зазначити, що скрізь, де з боку держави не було зацікавленості стосовно допомоги і підтримки неповносправним, Церква або християнські об'єднання організували таку допомогу і зміцнювали свою активність стосовно турботи про людей з особливими потребами. Ситуація людей з особливими потребами підчас II Світової Війни в Німеччині та окупованих нацистами країнах була вкрай важкою, на межі життя і смерті. Для осіб, небажаних з точки зору соціальних інтересів, а саме розумово неповносправних, психічно хворих, епілептиків, сліпих, глухих, була створена програма евтаназії, або «смерті з благодаті» («Хадамар»), жертвами якої стали як німці, так і представники інших національностей. Таким чином в самій Німеччині до літа 1941 року загинуло 70-80 тисяч осіб. В липні 1941 року через протести Церкви ці нелюдські практики було призупинено.

Новим значимим етапом розвитку церковної підтримки та опіки над людьми з інтелектуальними порушеннями розвитку була праця видатних католицьких вчених другої половини XX ст. В своїй діяльності вони насамперед спирались на церковне бачення людини з особливими потребами. Вони вважали її особою, яка має в собі повноту людяності і гідність Божої дитини та вимагає, перш за все, поваги та любові, незалежно від умов, в яких вона живе, її стану і того, ким вона є. Людина, в силу своєї гідності, володіє незаперечними вродженими, не набутими правами, які не можуть бути зламани іншою людиною чи якимось суспільним інститутом (J.Szymański).

Особливого значення для нашого дослідження має думка Анрі Бісоньє, французького священника, дослідника та письменника, першовідкривача спеціального катехізису (науки віри) для осіб з розумовою неповносправністю та ініціатором нового ставлення до них. В 50-х роках от. Анрі Бісоньє пропонує «педагогіку воскресіння», як своєрідну революцію у розумінні та підході до осіб з особливими потребами. Суттю якої він вважає: пізнання, розуміння, любов та повагу до особи, яку довірили педагогу, вихователю чи психологу та налагодження з нею стабільних та якісних відносин. В праці з особами з інтелектуальними порушеннями розвитку використовувались засоби невербального вираження: малювання, ліплення, музика, пантоміма та інші арт-терапевтичні методи та техніки, а також образи-символи: вода, пастир, дерево, подих тощо. Бісоньє говорив про те, що коли ми вибудовуємо з неповносправними особами відносини, то вони є стосунками не двох а трьох, де третім є сам Бог (*Пастирі найслабших*, 2018, с. 10-14).

Прикладом корекційного спрямування допомоги особам з інтелектуальними порушеннями розвитку стала діяльність Жана Ваньє, канадсько-французького гуманіста, священника, філософа, богослова, університетського професора. У 1964 році Жан Ваньє маючи 36 років заснував першу спільноту «Лярш» (з франц. Ковчег) в якій жив у будинку-притулку з двома дорослими особами з інтелектуальними порушеннями розвитку (Ж. Ваньє, 2013, с. 7). Спільнота «Лярш» стала місцем, де люди з розумовою неповносправністю разом з людьми без неї, проживають життя в спільній праці, побуті, дозвіллі, дружбі і молитві. Ваньє був переконаний, що людина з особливими потребами – це не тільки повноцінна людина, а й «людина, обрана та возлюблена Богом» (*Пастирі найслабших*, 2018, с. 45).

В 1971 році Жан Ваньє разом з психологом Марі Елен Матьє дають початок міжнародному рухові спільнот «Віра і Світло», в якому об'єднались особи з інтелектуальними порушеннями розвитку, їхні батьки та молодь – приятелі, і які хочуть будувати між собою дружні відносини. В спільноті «Віра і Світло» особи з інтелектуальними порушеннями розвитку отримують можливість дарувати та отримувати любов, ділитись багатством серця, простотою та вірністю; їх батьки в новій якості відкривають внутрішню красу своєї дитини і її вміння відчувати та приймати батьківську підтримку, а молодь - приятелі пізнають справжні життєві цінності, відкривають глибину сенсу людського життя і починають споглядати світ очима любові (*Пастирі найслабших*, 2018, с. 46).

Жан Ваньє за освітою не був педагогом, однак, якщо ми розуміємо педагогіку як вчення про виховання, а виховання як свідому і цілеспрямовану людську діяльність, яка повинна допомагати вихованцеві рости в людяності, слід визнати, що він є творцем послідовної педагогічної системи праці з неповносправними, інспірованої християнським персоналізмом. Працюючи з неповносправними він запропонував зокрема такі корекційні підходи та умови психологічного впливу: бачити в людині з особливими потребами особу з властивою кожній людині гідністю, дбати про її ріст в людяності,

допомагати в побудові та підтримуванні значущих відносин неповносправного з іншими людьми, працю трактувати як процес виховання та корекції, здійснювати через активну практику турботу про життя духовне, розуміти святкування як подяку за те, що ми є такими людьми, якими є, стає виховним моментом як для людей з обмеженими можливостями, так і для їх помічників: вчить само прийняття, чутливості до іншої людини, педагогічного реалізму та оптимізму (E. Domagała – Zyśk, 2010, с. 499-502).

Людина з інтелектуальними порушеннями розвитку є сьогодні предметом особливої уваги зі сторони Церкви, як інституції. Папа Римський Павло VI, звертаючись до осіб з особливими потребами, сказав: «Будьте впевнені у тому, що у вас є своє місце в суспільстві (...), також у церкві, яка, перш за все, є домом молитви, маєте своє місце і завдання пізнавати таємницю Бога, який залишається прихованим від мудрості цього світу» (M. Stepulak, 2017, с. 21).

У 1981 році з нагоди Міжнародного Року Неповносправних, Святий Престол, а саме, Конгрегація Науки Віри, видав документ, в якому є мова про прийняття людей з особливими потребами, яке повинно проявлятися через повагу до них, доброзичливість і допомогу. У цьому документі були сформульовані три фундаментальних підходи в ставленні до людей з особливими потребами в контексті церковного бачення цієї проблеми:

1. Підхід інтеграції закликає людей з особливими потребами не ізолювати, не сегрегувати та не маргіналізувати. Виходячи з можливостей, потрібно зробити все, щоб ці люди могли залишатися в своїй власній родині та якомога найкраще включились в нормальне суспільне життя.

2. Принциповим є звернення уваги на те, що особі неповносправній прислуговує реабілітація в тій мірі, в якій вона досяжна. Потрібно прагнути того, щоб ця людина могла вести життя як найбільш наближене до звичайного.

3. Персоналістичний підхід говорить про захист індивідуальної унікальності людини з особливими потребами, в тому числі людини з найглибшими порушеннями розвитку чи будь якої іншої нозології. Йдеться про захист її гідності, блага, цілісного розвитку. Кожен з цих людей має право бути поміченим як хтось окремий та унікальний.

Для Церкви особа з інтелектуальними порушеннями розвитку, як і кожна інша особа з особливими потребами, є даром для суспільства, а особливо для своїх найближчих (J. Salij, 2006).

Наполягаючи на праці церкви зі зміни становища осіб з особливими потребами Папа Римський Іоанн Павло II в енцикліці «*Laborem Exercens*» стверджував: «особи неповносправні є повністю людськими суб'єктами з їх вродженими, священними і непорушними правами, які, незважаючи на обмеження і страждання, властиві їх тілу мають особливе значення для людської гідності та величі. Тому людина з особливими потребами, будучи суб'єктом з усіма своїми правами, повинна мати легкий доступ до участі в житті суспільства у всіх його вимірах і на всіх рівнях, відповідно до міри своїх можливостей. Особа неповносправна є однією з нас і повністю бере участь у нашій людяності» (M. Stepulak, 2017, с.22).

Звертаючись в 2009 році до учасників конгресу Папської академії життя Папа Бенедикт XVI звернув увагу на те, що світ «прагне робити ставку на оперативну здатність, ефективність, досконалість і фізичну красу, зі шкодою для визнаних негідними інших вимірів людського існування. Ослаблюється в такий спосіб повага належна кожній людській істоті, також і тій з порушенням розвитку або генетичним захворюванням». Тому завданням церкви є дбати про належну підтримку медичну, психологічну та духову особливо людей, що змагаються з життєвими викликами та стражданням (M. Bryła, I. Bryła-Maniecka, 2011, с. 164-165).

Папа Франциск закликає до терапії любові та усміху: «Правдивий виклик полягає в тому, щоб як найбільше любити. Скільки людей з обмеженими можливостями і стражданням знову відкриваються для життя, як тільки вони виявляють, що їх люблять! І скільки любові може впливати з серця дякуючи одній посмішці! Терапія через посмішку. Тоді сама слабкість може стати розрадою і опорою для нашої самотності. Те, як ми переживаємо хворобу та неповносправність, є показником любові, яку ми готові дати іншим. Те, як ми справляємося з болем і обмеженнями, є критерієм нашої свободи, щоб надати сенс досвіду життя, навіть тоді, коли воно нам видається безглуздим і незаслуженим» (Franciszek, 2016).

Висновки, перспективи подальших пошуків у напрямі дослідження.

За результатами проведеного нами теоретичного аналізу якості наукових доробок християнських учених та їх практичну реалізацію через духовний супровід, психологічну та психотерапевтичну підтримку, корекційні та реабілітаційні заходи в церковних середовищах відносно осіб з особливими потребами, можна зробити висновок про те, що психокорекційні та духовні можливості церковних інституцій дозволяють, здійснюючи психотерапевтичний та психокорекційний вплив на інтелектуальний та душевний стан людей, що втратили інтелектуальні можливості самоконтролю та саморегуляції над власним життям, забезпечити їхню стабілізацію і допомагають їм адаптуватись до повноцінного життя в суспільстві на міру їх особливостей. Встановлено також, що важливою перевагою, яка дозволяє використовувати церковні установи як психокорекційні, є засоби опосередкованого спілкування в психологічній атмосфері підтримки кожної людини.

Проведено дослідження підтвердило необхідність розробки психокорекційних та освітньо-реабілітаційних програм, які будуть реалізовані для допомоги дорослим особам з інтелектуальними порушеннями розвитку та дементними розладами в церковних інституціях з урахуванням їх специфіки та завдань, які вони ставлять перед собою. Використання психокорекційного потенціалу церкви дозволяє та потребує створення системи корекційної роботи, прийомів, форм, видів роботи для подолання інтелектуальних порушень.

Список використаних джерел:

1. **Антонюк, Г.** (2013). Ідеї Яна Амоса Коменського у вітчизняному освітньому просторі кінця XVI – початку XVII ст. Збірник наукових праць Уманського державного педагогічного університету, ч. 2, 188-194. <http://znp.udpu.edu.ua/article/view/197692/197854>
2. **Бокадамо Д.** (2018) Бідняки, прочани і благодійність. У. Еко (Ред.), Середньовіччя. Варвари. Християни. Мусульмани, 258-260. Харків: Фоліо.
3. **Бондар В.І.** (2005). Партнерство науки і недержавних організацій як умова гуманізації освіти дітей з особливостями психофізичного розвитку. В.І.Бондар, В.В.Засенко (Ред.) Дидактичні та соціально-психологічні аспекти корекційної роботи у спеціальній школі: Наук.-метод. Зб. Вип. 6, 440. Київ: Інститут спеціальної педагогіки АПН України.
4. **Ваньє Ж.** (2013). Бути людиною. Львів: Свічадо.
5. **Пастирі найслабших.** (2018). Львів: Свічадо.
6. **Синьов В. М.** (2007). Корекційна психопедагогіка. Олігофренопедагогіка: підручник. – Частина I. Загальні основи корекційної психопедагогіки (олігофренопедагогіки). Київ: Видавництво НПУ ім. М.П. Драгоманова.
7. **Синьов В. М.** (2005). Українська корекційна педагогіка та психологія на шляху до інтеграції у світовий простір. Матеріали міжнародної наукової конференції «Педагогіка духовності: поступ у третє тисячоліття», 175 – 180. Київ: НПУ імені М. П. Драгоманова.
8. **Шульженко Д.І.** (2018). Етична та психокорекційна складові інклюзивної системи навчання учнів із інтелектуальними та аутистичними порушеннями. Корекційна педагогіка та спеціальна психологія. № 35, Сер. 19, 173-180. Київ: НПУ ім. М. П. Драгоманова.
9. **Bryła M., Bryła-Maniecka I.** (2011). Orędzia Benedykta XVI z okazji Światowego Dnia Chorego. Cz. III. Wzorce zachowań zdrowotnych w nauce papieskiej Jana Pawła II i Benedykta XVI w świetle orędzi z okazji Światowego Dnia Chorego. <https://www.researchgate.net/publication/281348443/>
10. **Domagała - Zysk E.** (2010) Chrześcijańska pedagogika niepełnosprawności - współczesne wyzwania. W: J. Michalski, A. Zakrzewska (Red.) Pedagogika chrześcijańska. Tradycja, współczesność, nowe wyzwania, 495-509. Toruń: Wydawnictwo Adam Marszałek.
11. **Franciszek.** (2016). Uśmiech jak lekarstwo. Homilia podczas Mszy Świętej z okazji jubileuszu osób chorych o niepełnosprawnych. https://opoka.org.pl/biblioteka/W/WP/franciszek_i/homilie/chorzy_12062016.html/
12. **Perini P.** (2019). Psicologia e Riabilitazione. Bollettino dell'Ordine degli Psicologi dell'Emilia-Romagna. №1, 5-15. Bologna.
13. **Szymański J.** (н.д.). Stosunek Kościoła katolickiego do osób niepełnosprawnych umysłowo. <https://docplayer.pl/4560210-Stosunek-kosciola-katolickiego-do-osob-niepelnosprawnych-umyslowo.html/> 02.10.2020; 23:22.
14. **Stepulak M. Z.** (2017). Kościół katolicki wobec osób niepełnosprawnych intelektualnie. Stepulak M. Z., Łukasiewicz J. (Ред.). Wielowymiarowe ujęcie niepełnosprawności, 15-26. Lublin.
15. **Salij J.** Godność osób z intelektualną niepełnosprawnością. (2006). Режим доступу: https://opoka.org.pl/biblioteka/T/TD/wyberajmy_zycie/itel_niepelnospr.html/

References

1. **Antonyuk G.** (2013). Ideyi Yana Amosa Komenskogo u vitchyznyanomu osvithnomu prostori kincyа XVI – pochатku XVII st. Zbirny`k naukovy`x prac` Umans`kogo derzhavnogo pedagogichnogo univerty`tetu, ch. 2, 188-194. Rezhym dostupu: <http://znp.udpu.edu.ua/article/view/197692/197854/>
2. **Bokadamo D.** (2018). Bidnyaky, prochany i blagodijnist. Eko U. (Red.). Serednovichchya. Varvary. Hrystyyany. Musulmany, 258-260. Harkiv: Folio.
3. **Bondar V.I.** (2005). Partnerstvo nauky i nederzhavnykh organizacij yak umova humanizaciyi osvity ditej z osoblyvostyamy

psychofizycznego rozwoju. V.I.Bondarya, V.V.Zasenka (Red.). Dydaktychni ta socialno-psykhologichni aspekty korekciynoi roboty u specialnij shkoli: Nauk.-metod. Zb. – Vyp. 6, 440. Ky`yiv: Insty`tut special`noyi pedagogiky` APN Ukrainy`. 4. Vanier J. (2013). Buty lyudynoyu. Lviv: Svichado. 5. Pastyri najslabshykh. (2018). Lviv: Svichado. 6. Sy`n`ov V. M. (2007). Korekciyna psykhopedagogika. Oligofrenopedagogika: pidruchnyk. – Chastyna I. Zagalni osnovy korekciynoi psykhopedagogiky (oligofrenopedagogiky). Ky`yiv: Vyd-vo NPU im. M.P. Dragomanova. 7. Sy`n`ov V. M. (2005). Ukrayinska korekciyna pedagogika ta psykhologiya na shlyakhu do integraciyi u svitovoyi prostir. Materialy` mizhnarodnoyi naukovoyi konferenciyi «Pedagogika duxovnosti: postup u tretye ty`syacholittya», 175-180. Ky`yiv: Vyd-vo NPU im. M.P. Dragomanova. 8. Shulzhenko D.I. (2018). Etychna ta psykhokorekciyna skladovi inklyuzyvnoyi systemy navchannya uchniv iz intelektualnymy ta autystychnymy porushennyamy. Korekciyna pedagogika ta special`na psy`xologiya. # 35, Ser. 19. Ky`yiv: Vyd-vo NPU im. M.P. Dragomanova. 9. Bryła M., Bryła-Maniecka I. (2011). Orędzia Benedykta XVI z okazji Światowego Dnia Chorego. Cz. III. Wzorce zachowań zdrowotnych w nauce papieskiej Jana Pawła II i Benedykta XVI w świetle orędzi z okazji Światowego Dnia Chorego. <https://www.researchgate.net/publication/281348443/> 10. Domagała - Zyśk E. (2010) Chrześcijańska pedagogika niepełnosprawności - współczesne wyzwania. W: J. Michalski, A. Zakrzewska (Red.) Pedagogika chrześcijańska. Tradycja, współczesność, nowe wyzwania, 495-509. Toruń: Wydawnictwo Adam Marszałek. 11. Franciszek. (2016). Uśmiech jak lekarstwo. Homilia podczas Mszy Świętej z okazji jubileuszu osób chorych o niepełnosprawnych. https://opoka.org.pl/biblioteka/W/WP/franciszek_i/homilie/chorzy_12062016.html/ 12. Perini P. (2019). Psicologia e Riabilitazione. Bollettino dell'Ordine degli Psicologi dell'Emilia-Romagna. №1, 5-15. Bologna. 13. Szymański J. (н.д.). Stosunek Kościoła katolickiego do osób niepełnosprawnych umysłowo. <https://docplayer.pl/4560210-Stosunek-kosciola-katolickiego-do-osob-niepelnosprawnych-umyslowo.html/> 02.10.2020; 23:22. 14. Stepulak M. Z. (2017). Kościół katolicki wobec osób niepełnosprawnych intelektualnie. Stepulak M. Z., Łukasiewicz J. (Red.). Wielowymiarowe ujęcie niepełnosprawności, 15-26. Lublin. 15. Salij J. Godność osób z intelektualną niepełnosprawnością. (2006) https://opoka.org.pl/biblioteka/T/TD/wybierajmy_zycie/itel_niepelnospr.html/

Саламон О. Л. Мировой опыт коррекционной помощи взрослым лицам с интеллектуальными нарушениями развития в церковной среде.

В статье на основе анализа теоретических источников по философии, теологии, медицине, специальной психологии и коррекционной педагогике определены суть, содержание, процесс и особенности работы церкви как института помощи с целью восстановления и улучшения психического здоровья тех лиц, которые в силу ряда психогенных, соматогенных и травмирующих причин оказались на грани отчаяния и потери жизненных ориентиров и требуют интенсивной психокоррекционной помощи.

Выявлены коррекционные и духовные возможности церковных институтов, которые осуществляют психотерапевтическое влияние на интеллектуальное и душевное состояние людей и обеспечивают нормализацию тех людей с особыми потребностями, которые потеряли интеллектуальные возможности самоконтроля и саморегуляции над собственной жизнью, в частности над поведением и ориентацией в жизни.

Ключевые слова: нарушения интеллектуального развития, интеграция, персонализация, стабилизация, психологическое сопровождение, психологическая поддержка, психокоррекционная помощь, реабилитация, церковная среда.

O. Salamon. World experience of correctional assistance to adults with intellectual disabilities in the church environment.

The article is devoted to the analysis of the world experience of supporting adults with intellectual disabilities and correctional care in church institutions established by diocesan, parish, monastic, charitable and volunteer church centers. The author uses the method of theoretical analysis to establish modern world trends in the development of church institutions: permanent homes, rehabilitation institutions, "houses of charity" and other geriatric centers.

The activities of the mentioned institutions provide an opportunity to conduct a psychological diagnosis of a person; to establish the etiology and pathogenesis of pathological manifestations; to create an individual psycho-correctional program for overcoming cognitive disorders, which as a result of psychogenic and somatogenous influences lead to loss of self-image, disorientation in life, loss of responsibility, self-control and self-regulation.

The Church remains an institution that not only takes care of a person spiritually, creating appropriate conditions for life, treatment, shelter, but also acquires the status of a provider of social and psychological assistance to people who are disoriented in their lives, unable to provide themselves with basic things and develop as individuals.

Having considered in the article the data of the above-mentioned process of help in the church environment, the author chooses theoretical and methodological provisions of defectological, special - psychological, correctional - pedagogical, rehabilitation and social aspects for further creation of psychological model of help to people. Presenting the directions and tendencies in different countries, the author of the article reasonably chooses those directions,

methods and corrective techniques that optimize the presence of a person with dementia under the care of church centers.

Analyzing the theological, philosophical, psychological - pedagogical literature, the essence, content, structure, purpose, tasks and process of assistance to disabled people in different countries of the world are revealed. In particular, it was considered the practice of the United States, Germany (homes for the elderly, permanent centers for adults with intellectual disabilities), Larsh and Faith and Light International Church Communities (social adaptation of people with intellectual disabilities, supported housing).

Because of the analysis, historical data on the transformation of church institutions into guardianship and assistance bodies were established. It was detected that in the church environment, there is a relationship between the correction and the effectiveness of the return to a better life of a person which was damaged by various pathologies.

It is concluded that the use of psycho-correctional potential of the church allows and requires the creation of a system of correctional work, techniques, forms, types of work to overcome intellectual disabilities.

It has been established that an important advantage that allows the use of church institutions as psychocorrectional, are the means of indirect communication in the psychological atmosphere of support for each person.

Keywords: disorders of intellectual development, integration, personalization, stabilization, psychology correctional care, rehabilitation, church.

DOI 10.31392/NPU-nc.series 19.2020.39.22

УДК: 159.95:378.013.77

О.І. Сидорович

olha.sydorovych@lnu.edu.ua

<https://orcid.org/0000-0003-4420-5748>

Н.П. Гапон

nadiya.hapon@lnu.edu.ua

<https://orcid.org/0000-0002-8699-2420>

ОСОБЛИВОСТІ ВІЯВУ КОМПОНЕНТІВ ЦІННІСНОЇ ЗОРІЄНТОВАНОСТІ У СТРУКТУРІ ПРОФЕСІЙНОЇ САМОСВІДОМОСТІ МАЙБУТНІХ СПЕЦІАЛЬНИХ ПЕДАГОГІВ

У статті подана авторська порівнева модель професійної самосвідомості майбутніх спеціальних педагогів та розкриті сутнісні характеристики компонентів рівня ціннісної зорієнтованості: рефлексивність, емпатійність, інтегральне самоставлення. Розглянуті результати емпіричного дослідження цих компонентів у студентів різних спеціалізацій («логопедія», «олігофренопедагогіка», «ортопедагогіка»). З'ясовано, що саморефлексивність майбутніх логопедів та олігофренопедагогів пов'язана із самоінтересом, важливістю позитивного зв'язку з оточенням, у досліджуваній групі майбутніх олігофренопедагогів – із самоповагою та самокерівництвом, натомість у групах майбутніх логопедів та ортопедагогів – зі схильністю до самокритики та самозвинуваченням. Окреслено засади побудови розвивальної психологічної програмиз формування компонентів професійної самосвідомості майбутніх спеціальних педагогів.

Ключові слова: професійна самосвідомість, студент-спеціальний педагог, ціннісна зорієнтованість, рефлексивність, емпатійність, самоставлення.

Постановка проблеми. В часи суспільних змін та трансформацій зростає потреба у компетентних фахівцях, які працюють з дітьми, що мають особливі освітні потреби. Специфіка цієї професії обумовлює відповідні вимоги до фахівця спеціальної освіти, зокрема щодо його професійного та особистісного розвитку. Актуальною проблемою сучасної науки і практики є дослідження професійної самосвідомості майбутніх спеціальних педагогів, оскільки лише фахівець з розвиненою професійною самосвідомістю здатен до постійного саморозвитку та ефективного виконання професійних функцій.

Аналіз досліджень і публікацій. Теоретико-методологічний аналіз вітчизняних і зарубіжних наукових підходів засвідчив, що аналіз філософської, психологічної та педагогічної літератури з проблеми становлення самосвідомості, професійної самосвідомості (І. Кон, О. Кокун, Д. Леонт'єв, С. Максименко, М. Мамардашвілі, Л. Мітіна, В. Петренко, О. Спіркін, Ю. Швалб та ін.) вказує на її